

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи
Ф.А. Трішин

“ _____ ” _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ

Галузі знань: 10 «Природничі науки», 12 «Інформаційні технології», 18 «Виробництво та технології»

Спеціальності: 101 «Екологія», 122 «Комп’ютерні науки та інформаційні технології», 123 «Комп’ютерна інженерія», 183 «Технології захисту навколишнього середовища»

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Освітньо-професійні програми: 101 «Екологія», 122 «Комп’ютерні науки та інформаційні технології», 123 «Комп’ютерна інженерія», 183 «Технології захисту навколишнього середовища»

Назва факультетів: нафти, газу та екології;
комп’ютерної інженерії, програмування та кіберзахисту

Назва кафедри: соціології, філософії і права

1. Опис навчальної дисципліни

«Філософія»

Найменування показників	Галузь знань, Спеціальність, Ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна Форма навчання
Кількість кредитів: денна форма навчання -3	Галузі знань: 10 «Природничі науки», 12 «Інформаційні технології», 18 «Виробництво та технології»	Обов'язкова дисципліна	
Модулів – 1	Спеціальності: 101 «Екологія», 122 «Комп'ютерні науки та інформаційні технології», 123 «Комп'ютерна інженерія», 183 «Технології захисту навколишнього середовища»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		2	2
Індивідуальне науково-дослідне завдання – реферат		Семестр	
Загальна кількість годин: денна форма навчання – 90		3	3
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента –	Ступінь вищої освіти: бакалавр	Лекції	
		22	4
		Практичні, семінари	
		14	4
		Самостійна робота	
		54	82
		Індивідуальні завдання	
		18	25
Вид контролю			
іспит			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни – є надання знань з філософії як світогляду людини, або сукупності поглядів на світ у цілому та ставлення людини до цього світу, в розумінні онтологічних, гносеологічних, аксіологічних і соціальних проблем буття.

Завдання – забезпечити засвоєння специфіки філософського досягнення дійсності, ознайомити із наявними філософськими концепціями, які розкривають поліфонізм та плюралізм філософського мислення, створити умови для формування світоглядно-методологічної культури студентів.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- предмет та функції філософії; світогляд та його історичні типи; генезис філософії та її співвідношення з іншими типами світогляду;
- специфіку та структуру філософського знання; основне коло філософських проблем;
- категоріальні визначення буття; розвиток уявлень про матерію в історії філософії; філософські аспекти проблеми руху; сучасні концепції простору та часу;
- історичні форми діалектики; альтернативи діалектики; основні принципи діалектики та зміст основних законів діалектики; зміст парних категорій діалектики;
- специфіку філософського підходу до пізнання; особливості суб'єкта та об'єкта пізнання; основні принципи пізнання, рівні та форми пізнання; тлумачення проблеми практики у філософії; існуючі у філософії концепції істини;
- сутність глобальних проблем, причини їх походження, наслідки.

вміти:

- розрізняти та виявляти специфіку різних типів світогляду;
- пов'язувати загальні філософські проблеми з вирішенням завдань у різних галузях сучасної науки;
- робити порівняльний аналіз філософського та конкретно-наукового тлумачення буття;
- аналізувати структуру, ознаки та основні функції свідомості; наводити конкретні приклади реальних виявлень діалектики при аналізі складних проблем психіки людини;
- розрізняти метафізичну та діалектичну концепції розвитку світу; наводити конкретні приклади реальних виявлень метафізики при аналізі проблем суспільства;
- окреслювати умови, можливості та рівні пізнання, його різновиди та форми; пояснювати відмінність між чуттєвим та раціональним рівнями пізнання; виявляти відмінність між істинністю та правдою, а також складний зв'язок між істиною та знанням і пізнанням;
- давати класифікацію та філософський аналіз глобальних проблем сучасності, розрізняти соціально-політичні та економічні засоби їх розв'язання;
- давати класифікацію та філософський аналіз глобальних проблем сучасності, розрізняти соціально-політичні та економічні засоби їх розв'язання.

3. Програма навчальної дисципліни.

Змістовний модуль 1. «Історія філософії, систематична та соціальна філософія»

Тема 1. Філософія, її предмет, функції та коло проблем.

Світогляд як духовно-практичний феномен. Найвідоміші історичні різновиди світогляду — міф, релігія та філософія. Філософія як найвищий теоретичний рівень світогляду. Предмет філософії. Філософія як метод. Головні питання (проблеми) філософії. Основні функції філософії. Теоретичне та практичне значення філософії.

Тема 2. Генезис філософського знання від витоків до філософії Відродження.

Виникнення філософії – перехід від міфологічного та повсякденного до раціонально-теоретичного світорозуміння. Грецькі філософи про першооснову, походження та загальні організуючі начала світу, пізнання, проблеми моралі та способи життя. Людина в філософії та культурі Стародавнього Сходу. Арістотель, Геракліт, Парменід, Демокрит, Піфагор, Платон, Сократ.

Релігійний характер середньовічної філософії. Бог як абсолютне буття. Ідеї творіння та одкровення. Проблема віра та знання. Августин, Бекон Р., У. Оккам, Фома Аквінський.

Антропологія та гуманізм епохи Відродження. Бруно, Коперник, Никола Кузанський, Макіавеллі, Еразм Роттердамський.

Тема 3. Філософія доби інтелектуальної та наукової революції Нового часу.

Соціокультурні умови, теоретичні підвалини формування філософії Нового часу. Проблема вивільнення розуму з позиції емпіризму та раціоналізму. Пошуки універсального методу наукового пізнання та достовірних критеріїв істини. Людина та природа, людина та суспільство, ідеї свободи, безмежності, розуму та людського буття. Проблема методу в філософії Ф. Бекона, Р. Декарта. Вчення про субстанцію.

Німецька класична філософія (І. Кант, Г. Гегель, Л. Фейєрбах).

Тема 4. Сучасна філософія.

Класична і некласична філософія. Позитивізм і його форми. (Б. Рассел, Л. Вітгенштейн, Р. Карнап, К. Поппер) Принципи “філософії життя” та її сутність. (А. Шопенгауер., А. Бергсон, А. Шпенглер). Фрейдизм і неофрейдизм. (З. Фрейд, К.Г. Юнг, Е. Фромм) Філософія екзистенціалізму. (Ж.-П. Сартр, М. Гайдеггер).

Тема 5. Філософська онтологія - проблема буття.

Система філософії (онтологія, гносеологія, антропологія, соціальна філософія). Філософський зміст категорії буття. Субстанція. Основні форми буття (матеріальне буття, ідеальне буття, людське буття, соціальне буття). Ноуменальне буття. Феноменальне буття. Небуття.

Матерія (матеріальне буття). Структура матерії. Рух, розвиток та самоорганізація як фундаментальні властивості матерії; простір та час як форми існування матерії.

Діалектика як універсальна теорія розвитку. Закони діалектики (закон єдності та боротьби протилежностей, закон переходу кількості в якість, закон заперечення заперечення). Альтернативи діалектики (метафізика, некласичні концепції діалектики, новітні наукові концепції розвитку).

Тема 6. Філософське розуміння душі, свідомості та розуму:

Душа, розум та свідомість як традиційні поняття світової філософії; проблема свідомості в історії філософської думки; матеріалізм та ідеалізм про природу свідомості

Свідомість як специфічна здібність людини щодо ідеального відбиття дійсності; Структура свідомості; свідомість та несвідоме; рефлексія та самосвідомість. Проблема походження свідомості. Мова та її роль у розвитку мислення та свідомості.

Розумова діяльність людини, розум та інтелект, мудрість як найвищий ступінь розвитку розуму. Проблема створення штучного інтелекту.

Тема 7. Філософське вчення про пізнання та істину.

Пізнання, його сутність, структура та зміст; різновиди пізнання (наукове, філософське, містико-релігійне, художнє, тощо); Проблема пізнаваності світу (гносеологічний оптимізм, скептицизм та агностицизм); Суб'єкт та об'єкт пізнання, їх взаємопов'язаність; Співвідношення пізнання та практичної діяльності людини; Основні форми чуттєвого та раціонального пізнання (відчуття, сприйняття, уявлення та поняття, судження, умовивід); Емпіричне та теоретичне пізнання. Основні концепції істини; Істина та омана, проблема критеріїв істини; Істина абсолютна та відносна, об'єктивність та конкретність істини. Наука, її сутність, структура та основні функції; Поняття наукового методу та наукової методології; класифікація методів, основні емпіричні та теоретичні методи сучасної науки.

Тема 8. Філософська антропология – проблема людини.

Людина як предмет філософського осмислення. Проблема сутності людини. Людина, індивід, особистість. Соціальні характеристики особистості (потреби, інтереси). Соціальні норми як вимоги до особистості (норми моралі, групові норми, професійні норми). Життєва позиція (конформізм, нонконформізм, сенс життя). Проблема виховання. Свобода і відповідальність.

Тема 9. Соціальна філософія та філософія історії.

Соціальна філософія як розділ філософського знання. Проблема суспільства в філософії. Поняття «суспільства». Головні сфери суспільного життя: економічна, соціальна, політична, духовна. Діяльність як спосіб існування соціального. Духовне життя суспільства і культура. Сутність духовного життя суспільства. Культура та багатогранність її виявів. Функції культури. Проблема цінностей в філософії. Сутність цінності. Оцінка. Класифікація цінностей. Ціннісні орієнтації. Філософія історії. Проблема

історичного процесу в філософії. Сутнісні характеристики історичного процесу. Основні погляди на історичний процес (історія як хаос та історія як закономірний процес).

Тема 10. Соціальне прогнозування та глобальні проблеми сучасності.

Соціальне передбачення та його методи (екстраполяція, моделювання, історична аналогія, визначення теоретично можливих меж розвитку, розробка сценаріїв ймовірного майбутнього, метод експертної оцінки, тощо); типологія прогнозів. Соціально-філософський аналіз основних сценаріїв майбутнього та провідних глобальних стратегем (Римський клуб, постіндустріальне суспільство, глобалізація, «сталий розвиток», «кінець історії» та ін.). Глобальні проблеми сучасності, їх загальна характеристика та ймовірні шляхи розв'язання. Пошук підходів щодо створення альтернативної цивілізації. Головні підходи в аналізі історії (формаційний підхід, цивілізаційний підхід). Сенс історії.

Тема 11. Соціально-філософське осмислення техніки.

Загально-філософське визначення техніки. Типологія техніки, основні форми сучасної техніки, техніка і технологія; Антропологічні виміри техніки; Амбівалентність техніки, техніка як творчі зусилля та матеріальні артефакти; Внутрішні та зовнішні чинники розвитку техніки; техніка як детермінанта розвитку техногенної цивілізації. методологічні засади організації та регулювання науково-технічної діяльності; загальнонаукові та метатеоретичні методи пізнання; основні принципи комплексної оцінки науково-дослідницьких та інженерно-технічних результатів; проблема формування методологічної культури сучасного вченого та інженера.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем змістових модулів	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	У тому числі				усього	У тому числі			
		лекції	семінари	інд. р.	самост. р.		лекції	семінари	інд. р.	самост. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовний модуль 1. «Історія філософії, систематична та соціальна філософія»										
Філософія, її предмет, функції та коло проблем	8	2	2	1	4		1	1	2	5
Генезис філософського знання від витоків до філософії Відродження	9	2	2	1	5				2	5
Філософія доби інтелектуальної та наукової революції Нового часу.	8	2	2	2	4				2	5
Сучасна філософія	7	2	-	2	5		1		2	5
Філософська онтологія - проблема буття	9	2	2	2	5			1	2	5
Філософське розуміння душі, свідомості та розуму:	8	2	1	2	5		1		2	5
Філософське вчення про пізнання та істину	9	2	1	2	6			1	2	6
Філософська антропологія – проблема людини	9	2	2	1	5		1		2	5
Соціальна філософія та філософія історії	7	2	-	2	5				2	5
Соціальне прогнозування та глобальні проблеми сучасності	9	2	2	1	5			1	3	5
Соціально-філософське осмислення техніки	7	2	-	2	5				4	6
Всього годин	90	22	14	18	54	90	4	4	25	57

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Філософія, її предмет, проблематика та основні функції.	2	1
2	Особливості Філософії античності, середньовіччя та Відродження	2	-
3	Проблема пізнання та методу в філософії Нового часу	2	1
4	Буття, світ, матерія, розвиток. Науково-філософська картина світу.	2	-
5	Свідомість, її структура, функції, властивості та проблема походження.	1	-
6	Пізнання, істина та сучасні проблеми наукової методології.	1	1
7	Людина, її буття у світі. Проблема антропогенезу.	2	-
8	Проблема майбутнього в філософії та глобальні проблеми сучасності.	2	1
Усього годин		14	4

6. Самостійна робота

№ з/п	Види навчальної діяльності	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Опрацювання лекційного матеріалу	10	20
2	Підготовка до практичних (семінарських) занять	12	25
3	Опрацювання окремих розділів програми, які не виносяться на лекції	14	12
4	Виконання індивідуальних навчальних завдань (рефератів)	18	25
Разом з дисципліни:		54	82

Теми самостійної роботи:

1. Філософія стародавнього сходу.
2. Європейська класична філософія Нового часу: наукова революція XVII ст., Просвітництво (XVIII ст.)
3. Особливості та здобутки Німецької класичної філософії.
4. Традиції та особливості розвитку філософської думки в Україні
5. Західна посткласична філософія (XIX-XXст.). Світова філософія на межі епох (XX –початок XXI ст.): огляд ідей, течій і тенденцій розвитку.
6. Логіка як філософська наука про закономірності міркувань: етапи розвитку науки логіки. Філософія і методологія науки
7. Класична формальна логіка: категорії, закони мислення.
8. Етика як філософська наука про мораль: структура моральної свідомості. Предмет та завдання естетики. Естетика у системі наук: сутність і специфіка естетичного.

9. Етика як філософська наука про мораль: структура моральної свідомості. Предмет та завдання естетики. Естетика у системі наук: сутність і специфіка естетичного.

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання (реферати, наукові доповіді) розраховані на найбільш успішних студентів і призначені для їх підготовки до участі у наукових конференціях та олімпіадах.

Тему індивідуального завдання (реферату, наукової доповіді), що виконується студентом письмово, бажано пов'язувати з методологічними проблемами певних галузей науково-технічної та інженерної діяльності людини.

Реферат чи доповідь повинні бути написані відповідно до добре продуманого плану, мати привабливий зовнішній вигляд, містити вступ, 3-4 основні розділи, заключну частину з висновками, а також список опрацьованої літератури. Матеріал слід викладати творчо і не обмежуватись механічним переказом загальновідомих положень і цитат, що взяті із навчальних посібників. Тому основну увагу слід приділити філософсько-гуманістичним та методологічним аспектам обраної теми індивідуального завдання, чітко сформулювати вихідні теоретичні положення, вказати джерело, з якого взяті ті чи інші факти та тези. Загальний обсяг індивідуальної письмової роботи, як підказує практичний досвід, становить від 20 до 30 сторінок друкованого тексту формату А4.

Теми рефератів

1. Методологічна функція філософії в науковому пізнанні.
2. Форми та методи наукового пізнання.
3. Логічне мислення та його роль у пізнанні.
4. Місце експерименту у сучасному науковому пізнанні.
5. Аналогія та її роль у науковому пізнанні.
6. Інтуїція, творчість та раціональне пізнання.
7. Проблема єдності чуттєвого та раціонального моментів у пізнанні.
8. Категорії «зміст» та «форма»; структурно-функціональний підхід у вивченні дійсності.
9. Категорії «сутність» та «явище»; їх значення у пізнанні.
10. Необхідність та випадковість; статистично - ймовірні методи у науці.
11. Наука як рушійна сила технологічної революції.
12. Науково-технологічна революція як новітній етап НТП.
13. Проблема істини у філософії.
14. Практика та її роль у процесі пізнання.
15. Філософський аспект екологічних проблем.
16. Природа та суспільство; проблеми їх коеволюції.
17. Філософський аспект взаємодії людини та природи.
18. Філософське осмислення глобальної енергетичної проблеми.
19. Боротьба матеріалізму та ідеалізму в історії філософії.
20. Філософія Аристотеля та її оцінка с позицій сучасної науки.
21. Філософія І. Канта та сутність неокантіанства.

22. Діалектичний ідеалізм Г. Гегеля та критика неогегельянства.
23. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха та його історичне значення.
24. Сучасна наука та філософія про фундаментальну будову та властивості матерії.
24. Фундаментальні властивості матерії та їх використання у техніці низьких температур.
25. Розвиток та збагачення поглядів на проблему визначення форм руху матерії у сучасному природознавстві.
26. Сучасна наука про простір та час як форми існування матерії.
27. Філософські аспекти теорії відносності та критика метафізичних уявлень щодо природи простору та часу.
28. Другий закон термодинаміки та проблема незворотності часу.
29. Евристичні функції законів збереження у фізиці.
30. Сучасна фізика та східний містицизм.
31. Філософські аспекти моделювання.
32. Проблема соціальної оцінки техніки.
33. Філософія інформації як новітня філософська парадигма.
34. Інформація як філософська категорія.
35. Інформація як фактор суспільного розвитку.
36. Об'єктивні обставини та суб'єктивний фактор в історії.
37. Суспільно-економічна формація та цивілізація: два погляди на структуру історичного процесу.
38. Культура і цивілізація, їх взаємозв'язки та протиріччя.
39. Концепції «інформаційного суспільства» у сучасній соціально-філософській думці.
40. Історичні форми людських спільнот: плем'я, народ, нація, цивілізація.
41. Проблема співвідношення особи та суспільства. Роль особи в історії.
42. Суспільна свідомість та її структура.
43. Суспільна психологія та її роль у житті суспільства.
44. Мораль як форма суспільної свідомості.
46. Політична та правова ідеологія та її роль у житті суспільства.
47. Походження та розвиток ідеї правової держави.
48. Мистецтво як форма суспільної свідомості.
49. Релігія як форма суспільної свідомості.
50. Наука та її роль у розвитку суспільства.
51. Києво-Могилянська академія та філософія Просвітництва.
52. Українська філософія ХХ ст. у контексті світової філософської думки.
53. Г.Сковорода: його життя та філософія.
54. Філософські погляди української діаспори щодо специфіки української ментальності.
55. Особа, її свобода та творчість в російській релігійно-філософській думці.

Крім рекомендованих тем, студент має право обрати свою тему з актуальних проблем філософії.

8. Методи навчання

В процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються:

1. Теоретико-інформаційні методи навчання:

- усне логічне цілісне викладення навчального матеріалу (лекція),
- діалогічно побудоване усне викладення (бесіда),
- пояснення, демонстрація.

2. Пошуково-творчі методи навчання (семінарські заняття):

- аналіз конкретних ситуацій (проблемних, звичайних, нетипових);
- групове обговорення питання;
- дискусії з актуальних проблемних питань розвитку екологічного права.

3. Методи самостійної роботи студентів:

- читання (робота з підручником й іншими навчально-методичними посібниками);
- конспектування;
- рішення завдань і розв'язання проблемних ситуацій;
- творчі завдання.

9. Методи контролю

Передбачено рубіжні етапи контролю у формі усного опитування, перевірки конспектів, рефератів, якості виконання завдань самостійної роботи студентів, тестування. Семінарські заняття являють собою проміжний контроль засвоєння знань, а підсумковий здійснюється у формі іспиту.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Вивчення змістового модуля завершується оцінкою. Оцінка залікового кредиту (тобто оцінка з дисципліни за семестр) визначається за формулою:

$$O_{\Sigma} = \frac{\sum_{i=1}^m M_i}{m},$$

де O_{Σ} – оцінка залікового кредиту;

M_i – оцінка за i -й змістовий модуль залікового кредиту;

m – кількість змістових модулів у заліковому кредиті.

Вивчення дисципліни протягом семестру завершується іспитом, тоді максимальна оцінка за змістовий модуль не може перевищувати 100 балів. Контроль успішності та якості навчання здійснюється з використанням методів і засобів, що визначаються ОНАХТ. Академічні успіхи студентів визначаються за допомогою систем оцінювання, що використовуються у ОНАХТ з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали ECTS.

Таблиця 10.1. Оцінні бали рейтингового контролю знань студентів

Вид роботи, що підлягає контролю	Оцінні бали		Форма навчання					
	min д/з	max д/з	денна			заочна		
			Кількість робіт, одиниць	Сумарні бали		Кількість робіт, одиниць	Сумарні бали	
		min		max			min	max
ЗАЛІКОВИЙ КРЕДИТ 1								
Змістовний модуль 1. «Історія філософії, систематична та соціальна філософія»								
Робота на лекції	0,25/1	0,5/2	22	6	11	4	4	8
Робота на семінарському занятті	1,5/4	2/5	14	21	28	4	16	30
Виконання ІНДЗ	8	16	1	8	16	1	12	25
Проміжна сума				35	55		36	35
Модульний контроль у поточному семестрі	15	25	1	15	25			
Контроль результатів дистанційного модулю	5	10	1	5	10			
Рейтинг за творчі здобутки	5	10	1	5	10			
Оцінка за змістовим модулем				60	100		60	100

Таблиця 10.2. Оцінки студентів за різними шкалами мають таку відповідність:

За національною шкалою		За шкалою ОНАХТ (підсумковий контроль – іспит)
відмінно		88–100
добре		74–87
задовільно		60–73
незадовільно	з можливістю перескладання	40–59
	з необхідністю повторного вивчення дисципліни	0–39

11.Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій з дисципліни «Філософія» для бакалаврів усіх напрямів підготовки денної та заочної форм навчання / Укл. І.С. Лар'яновський, О.В. Пурцхванідзе, – Одеса: ОНАХТ, 2016. – 59 с.
2. Методичні вказівки до індивідуальної роботи з курсу «Філософія» для бакалаврів усіх напрямів та форм навчання Навчально-наукового інституту холоду, кріотехнологій та екоенергетики ім. В.С. Мартиновського /Укл.: О.В. Пурцхванідзе, І.С. Лар'яновський. – Одеса: ОНАХТ, 2016. – 24 с.
3. Методичні вказівки до самостійної роботи з курсу «Філософія» для бакалаврів усіх напрямів та форм навчання Навчально-наукового інституту

холоду, кріотехнологій та екоенергетики ім. В.С. Мартиновського /Укл.: О.В. Пурцхванідзе, І.С. Лар'яновський. – Одеса: ОНАХТ, 2016. – 28 с.

4. Пакет матеріалів для виконання комплексної контрольної роботи з дисципліни «Філософія» для бакалаврів усіх напрямів та форм навчання Навчально-наукового інституту холоду, кріотехнологій та екоенергетики ім. В.С. Мартиновського /Укл.: О.В. Пурцхванідзе, І.С. Лар'яновський. – Одеса: ОНАХТ, 2016. – 13 с.

5. Збірка тестових завдань з курсу «Філософія» для бакалаврів усіх напрямків підготовки та форм навчання /Укл.: О.В. Пурцхванідзе, І.С. Лар'яновський. – Одеса: ОНАХТ, 2019.

12. Рекомендована література

12.1. Базова

1. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти III-IV рівнів акредитації. – Львів, 2007.

2. Введение в философию / Под ред. Фролова И. Т., - М., 2004.

3. Алексеев П. В., Панин А. В. Философия / Учебник. - М., 2003.

4. Радугин А. А. Философия: Курс лекций. - М., 2006.

5. Філософія: Підручник / За ред. Кременя В. Г. - Харків, 2000.

6. Философия: учеб. Пособие для высших учебных заведений / отв. ред. В.П.Кохановский. – Ростов н/Д, 2010..

7. Социальная философия: Учебник / Под ред. В. Андрущенко. – Киев - Харьков, 2002.

8. М. Фюрст, Ю.Тринкс Філософія .- Кю: Дух і літера, 2018.- 544 с.

9. Історія української філософії : хрестоматія. — Л., 2004. - 354 с.

10. Канке В.А. Философия: Исторический и систематический курс : учебник для вузов по дисциплине "Философия" (ГСЭ-10)В.А.Канке– 5-е изд., перераб. и доп . – М. : Логос, 2005 . – 376 с.

11.Философский словарь / (Авт.-сост. И. Андрущенко, О. Вусатюк, С.Липецкий, А. Шуба). – К.: А.С.К., 2002. – 1053 с.

12.2. Допоміжна:

1. Августин Аврелий. Исповедь бл. Августина епископа Гиппонского. – М.: АСТ, 2003. – 448с.

2. Абеляр П. Теологическиетрактаты / Сост., и ком. С.С.Неретина. – М.: Гнозис, 1995. – 413с.

3. Аристотель. Метафизика. О душе // Соч.: В 4 т— М.: Мысль, 1975. — Т. 1. – 550с.

4. Аристотель. Нікомахова етика / Пер. з давньогрецьк. Ставнюк В. – К.: Аквілон-Плюс, 2002. – 480с.

5. Аристотель. Політика / Пер. з давньогрецьк. Кислюк О. – К.: вид-во Соломії Павличко, Основи, 2005. – 239с.

6. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – Москва : Искусство, 1979. – 423с.

7. Башляр Г. Философскоеотрицание. – Харьков: Фолио, 1995. – 144с.

8. Бергсон А. Смѣх. Нарис про значення комічного. – К., 1994. – 160с.
9. Бергсон А. Два источника морали и религии. – М.: Канон, 1994. – 384с.
10. Бердяев Н.А. Русская идея / Сост. и прим. Блюменкранц М.А. – М.: АСТ, Харьков: Фолио, 2002. – 624с.
11. Бердяев Н.А. Самопознание. Опыт философской автобиографии. – Харьков: Фолио, 2000. – 410с.
12. Бердяев Н.А. Дух и реальность / Сост. и вступ.ст. Калужный В.А. – М., 2003. – 679с.
13. Бэкон Ф. Новый Органон // Соч.: В 2 т.— М.: Мысль, 1972. — Т. 2.
14. Вебер М. Избр. произв.— М.: Политиздат, 1990 – 420с.
15. Вебер М. Соціологія. Загально історичні аналізи. Політика. – К.: Основи, 1998. – 534с.
16. Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну / Пер. з нім. В.М.Купліна. – К.: Четверта хвиля, 2001. – 424с.
17. Гадамер Г.-Г. Істина і метод / Пер. з нім. Кушнір М. – К.: Юніверс, 2000. – 478с.
18. Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика: Вибрані твори. – К.: Юніверс, 2001. – 288с.
19. Гегель Г. Наука логики.— М.: Мысль, 1970.— Т. 1. – (Философскоенаследие). 20. Гегель Г. Наука логики.— М.: Мысль, 1971.— Т. 2. – (Философскоенаследие).
20. Гегель Г. Феноменология духа. Пер. с нем. Г.Г.Шпета. — СПб.: Наука, 1999. – 440с.
21. Гегель Г. Энциклопедия философских наук. в 3-х т.— М.: Мысль, 1974.
22. Грушевский М.С. Очерк истории украинского народа. — К., 1991.
23. Грушевський М. Нарис історії Київської землі від смерті Ярослава до кінця IV ст. — К., 1991.
24. Гуссерль Э. Картезианскиеразмышления / Пер. с нем. Д.В.Скляднева. – СПб.: Наука, Ювента, 1998. – 315с.
25. Гуссерль Э. Кризис европейского человечества и философия // Философская и социологическая мысль. – 1996. – № 7-8. – С.35-68.
26. Декарт Р. Рассуждение о методе // Избр. произв. — М., 1950.
27. Делез Ж. Эмпиризм и субъективность: опыт о человеческой природе. – М.: ПЕР СЭ, 2001. -480с.
28. Деррида Ж. Позичії – К., 1994. – 158с.
29. Драгоманов М. Літературно-публіцистичні праці: У 2 т.— К., 1989.
30. Камю А. Бунтующий человек / Пер. с франц. А.М.Руткевича.— М.: Республика, 1990. – 414с.
31. Кант И. Собрание сочинений: в 8-ми том. . – М.: ЧОРО, 1994.
32. Кассирер Э. Избранное. Опыт о человеке. – М.: Гардарики, 1998. – 780с.
33. Левинас Э. Избранное. – СПб.: Университетская книга, 2000. – 416с.
34. Лейбниц Г. Монадология // Соч.: В 4 т.— М.: Мысль, 1982. — Т. 1.
35. Лосев А. Ф. Очерки античного символизма и мифологии. - М.: Мысль, 1993.- 359с.
36. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Итоги тысячелетнего развития: в 2-х т. Кн.2. – М.: Искусство, 1994. – 688с.
37. Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию. — М., 1990.

38. Маритен Ж. Творческая интуиция в искусстве и поэзии. – М.: РОССПЭН, 2004. – 400с.
39. Марсель Г. Опыт конкретной философии. – М.: Республика, 2004. – 244с.
40. Мерло-Понти М. Видимое и невидимое. – К.: КМ «Академія», 2003. – 268с.
41. Монтень М. Опыты. Избр. произведения. Пер. с франц. В – М.: Голос, 1992.
42. Нгуен Зуи Куи. О роли мысленного эксперимента в познании микромира. // Вестник Московского университета, серия Философия, 1982. - № 5.
43. Ницше Ф. О пользе и вреде истории для жизни. – Минск: Харвест, 2003. – 384с.
44. Ницше Ф. По той бік добра й моралі. – Львів: Літопис, 2002. – 320с.
45. Ортега-и-Гассет Х. Что такое философия. — М.: Политиздат, 1991. – 384с.
46. Платон. Филеб. Государство. Тимей. Критий. – М.: Мысль, 1999. – 656с.
47. Рикёр П. Герменевтика. Этика. Политика. Московские лекции и интервью / Поль Рикер. – М.: КАМІ, АCADEMIA, 1995. – 160с.
48. Рікер П. Інтелектуальна автобіографія. – К.: Дух і літера, 2002. – 114с.
49. Сартр Ж.П. Бытие и ничто / Пер. с франц. Колядко В.И. – М.: Республика, 2004. – 639с.
50. Сковорода Г. Повне зібрання творів: У 2 т.— К., 1973.
51. Сковорода Г. Сочинения: В 2 т.— М., 1988.
52. Спиноза Б. Этика, доказанная в геометрическом порядке. Пер. с лат. Н.А.Иванцова. – Минск: Попурри, 1999. – 440с.
53. Тойнби А. Постижение истории. — М., 1991.
54. Уёмов А.И. Системный подход и общая теория системы. — М.: Мысль, 1978.- 272с.
55. Фома Аквинский. Сумматеологии. – Киев: Эльга, Ника-Центр, Элькор-МК, Экслибрис, 2002. – 1472с.
56. Франко І. Мислі о еволюції в історії людськості // Твори. — К.: Наукова думка, 1956. — Т. 19.
57. Франко І. Що таке поступ // Твори. — К., 1956. — Т. 19.
58. Фрейд З. Психоаналитические этюды. – Минск: Попурри, 2007. – 602с.
59. Фрейд З. Психологические сочинения. – М.: СТД, 2006. - 334с.
60. Фромм Э. Иметь или быть. – М.: АСТ, 2000. – 448с.
61. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / Вступ. ст. Н.С. Автономовой.– М.: Admarginem, 1994. – 420с.
62. Фукуяма Ф. Конец истории? // Вопросы философии. — 1990.— № 3.
63. Хабермас Ю. Будущее человеческой природы. – М.: Весь мир, 2002. – 144с.
64. Хайдеггер М. Время и бытие: статьи и выступления. - М.: Республика, 1993.- 447с..
65. Хайдеггер М. Бытие и время / Мартин Хайдеггер. Пер. с нем. В.В. Биbihин. – М.: AdMarginem, 1997. – 450с.
66. Целлер Э. Очерки истории древнегреческой философии / Эдуард Целлер. Пер. с нем. С.Л.Франка. – СПб.: Канон, 1996. – 334с.
67. Шевченко Т.Г. Твори: У 5 т. — К., 1978-1979. — Т. 5.
68. Шелер М. Положение человека в космосе // Проблема человека в западной философии. Переводы / Сост. и ком. П.С.Гуревич. – М.: Прогресс, 1988. – 552с.

69. Шестов Л. Философия трагедии. – Харьков: Фолио, 2001.- 480с.
70. Шопенгауэр А. Мир как воля и представление // Собр. соч.: В 5 т.— М.: Мысль, 1992. — Т.1.
71. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. – М.: Айрис-Пресс, 2003. – 624с.
72. Эразм Роттердамский Похвала глупости. – М.: изд-во худож. л-ры, 1960.- 522с.
73. Юм Д. Исследование о человеческом разуме. – М.: Прогресс, 1995. – 688с.
74. 76. Юнг К.-Г. Психология бессознательного. – М., 1999. – 260с.
75. 77. Юркевич П. Д. Серце та його значення у духовному житті людини згідно з ученням слова Божого // Вибране, К., 1993.
76. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Вступ. ст. П.П. Гайденко — М.: Республика, 1991. – 527с.

Інформаційні ресурси:

1. <http://centant.spbu.ru/plat/proklos/research.htm> - сайт присвячений вченню Прокла.
2. <http://centant.spbu.ru/sno/projects/seneca/index.htm> - сайт присвячений вченню Сенеки.
3. <http://filosof.historic.ru> – електронна бібліотека праць з філософії.
4. <http://www.galileogalilei.ru> – сайт присвячений Галілею.
5. <http://www.gumer.info/> - електронна бібліотека філософських текстів.
6. <http://krotov.info> – бібліотека філософських та релігійних текстів.
7. <http://www.philosophy.ru/> - електронна бібліотека праць з філософії
8. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html> - електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка.
9. <http://platonanet.org.ua/> - електронна бібліотека праць філософів та підручників з філософії.
10. <http://renaissance.rchgi.spb.ru/Bruno/autor.rus.htm> - сайт присвячений філософії Дж. Бруно.
11. <http://renaissance.rchgi.spb.ru/Cusanus/autor.rus.htm> - сайт присвячений філософії М. Кузанського.
12. <http://www.vehi.net> – сайт присвячений російській філософії XIX – XX століть.